

Asia: VN/7491/2024

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7491/2024

1. Yleistä

Tässä lausunnossa kommentoidaan esitettyjä vanhan metsän kriteerejä vain siltä osin kuin ne koskevat saamelaisaluetta, johon työryhmämme kartoitustyö on tähän mennessä rajoittunut.

Saamelaisalue kuuluu Metsä- ja Tunturi-Lapin metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen. Meillä on lähes 20 vuoden kokemus saamelaisalueen luonnonmetsien (ts. sekä luonnontilaisten että vanhojen metsien) rakenteiden, luonnontilaisuuden ja lajiston kartoituksesta. Olemme nyt käynnissä olevassa, Koneen säätiön rahoittamassa kartoitushankkeessamme jatkamassa tätä kartoitustyötä systemaattisilla metodeilla tämän vuoden loppuun asti. Vuoden 2025 alkupuolella julkaistavaan raporttiin kootaan nyt hankkeessa koottavan tiedon lisäksi käytettävissä oleva jo olemassa oleva tieto siltä osin kuin se katsotaan relevantiksi projektin kannalta.

Esitetyissä vanhan metsän kriteereissä on kaksi sellaista kynnyksarvoina esitettyä kriteeriä, joita tulisi maastohavaintojemme ja näkemyksemme mukaan muuttaa saamelaisaluetta – ja ymmärryksemme mukaan itse asiassa koko Metsä- ja Tunturi-Lappia koskien. Nämä ovat vaaditut lahopuumäärät ja vaadittu valtapuuston ikä. Näistä esitetään huomioita alla eriteltyinä. Lisäksi kommentoidaan suoritettavia inventointeja ja kokonaisuuksien rajaamista.

2. Lahopuumäärän kynnyksarvot

Esitetyissä kriteereissä edellytetään Metsä- ja Tunturi-Lapissa kuusivaltaisissa sekä lehtipuuvaltaisissa vanhoissa metsissä 20 m³ ja mäntyvaltaisissa vanhoissa metsissä 10 m³ kuollutta puuta hehtaarilla. Näissä vaatimuksissa ei ole kuitenkaan huomioitu riittävästi pohjoisen erityisiä karuja kasvuoloja.

Syken ja Luken vanhojen metsien kriteerejä tarkastelevassa raportissa esitetäänkin tutkimuskirjallisuuteen pohjautuen mahdolliseksi kuolleen puun kynnyksarvoksi Metsä- ja Tunturi-Lapin mäntyvaltaisissa metsissä 5-10 m³:a hehtaarilla [1]. Valtaosa saamelaisalueen metsistä, kuten myös vanhoista metsistä, on mäntyvaltaisia metsiä.

Saamelaisalueelle metsätalouden historia on hyvin lyhyt, minkä vuoksi metsät ovat säilyneet pääpiirteissään Suomen oloissa poikkeuksellisen luonnontilaisina. Ennen kaikkea lahopuuston jatkumo on yleisesti edustava. Sen katkaisevat yleensä vain 1950-60-luvulla alkaneet teolliset päätehakkuut siellä, missä niitä on tehty. Onkin selvää, että näin eheän ja edustavan lahopuujatkumon vallitessa metsien arvon tarkastelu valtapuuston ikää tai lahopuun määrää koskevien kireiden kynnyksarvojen kautta sulkee ulos merkittävän määrän ekologisesti arvokkaita vanhoja metsiä.

Työryhmämme laskentalinjojen perusteella täysin luonnontilaisiksi havaituissa mittauspisteissä lahopuuston kuutiomäärät jakautuivat varsin laajasti. Mediaani kuutiomäärä koealoilla oli noin 21 m³/ha ja noin puolet koealueista ovat sellaisia joiden lahopuumäärä oli 10 - 20 m³/ha.

Rajana käytetyn 10 m³/ha alapuolellakin löytyy vielä merkittävä määrä luonnontilaisia metsiä johtuen saamelaisten kotiseutualueen karuista kasvuolosuhteista, joissa lahopuumäärä on luontaisesti melko pientä.

3. Valtapuuston iän kynnysarvo

Esitetyissä kriteereissä edellytetään Metsä- ja Tunturi- Lapissa havupuuvaltaiten metsien valtapuustolta vähintään 200 vuoden keski-ikä. Näin korkea kynnysarvo ei ole perusteltavissa. Omien havaintojemme sekä tieteellisen tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että näin korkealla kynnysarvolla iso osa jopa luonnontilaisista vanhoista metsistä jäisi ulkopuolelle. Pohjoisen luonnontilaisissa ja vanhoissa havupuuvaltaisissa metsissä puuston valtapuuston ikä ei useinkaan kerro metsän luonnontilaisuudesta eikä uhanalaiselle metsälajistolle tärkeiden rakennepiirteiden laadusta tai määrästä.

Monissa tapauksissa hyvinkin erirakenteinen ja/tai eri-ikäinen puusto voi määrittyä valtapuustoltaan nuoremaksi kuin 200 vuotta. Syken ja Luken kriteerejä hahmottavassa raportissa tuodaan esiin, miten pohjoisboreaalisen metsäkasvillisuusvyöhykkeen luonnontilaisissakin havupuuvaltaisissa metsissä valtapuuston iän mediaani oli tutkimuksissa 200 vuotta [2]. Tämä tarkoittaa sitä, että noin puolet luonnontilaisistakaan metsistä ei täyttäisi 200 vuoden ikävaatimusta. Ympäristöministeriön omassa kriteeriehtoksessa esitetty 160 vuoden ikävaatimus Metsä- ja Tunturi-Lapin havupuuvaltaisille vanhoille metsille [3] onkin paljon perustellumpi kynnysarvo, joskin sekin liian korkea.

On huomioitava, että on myös olemassa sellaisia sekä luonnontilaisia että luonnontilaisen kaltaisia metsiä, joissa valtapuuston ikä jää jopa huomattavasti alle edellä esitettyjen kynnysarvojen. Näissäkin metsissä voi olla runsaasti uhanalaisen metsälajiston esiintymiä ja niitä ylläpitäviä luonnonmetsän rakennepiirteitä, ja joissa näiden säilymiselle on olemassa edellytykset. Tällaisia metsiä on tullut useita esiin kartoituksissamme jo tähän mennessä.

Tässä yhteydessä on syytä myös todeta, että EU:n Komission asiaa koskevissa ohjeissa ((SWD(2023) 62 final) ei edellytetä valtapuustolta tiettyä, tai ylipäättään mitään ikää. Ikää koskettaa ohjeissa lähinnä pääindikaattori 3 (Vanhat tai suuret puut), jonka mukaan “vanhoille metsille on usein ominaista elävän puuston suuri tilavuus verrattuna saman metsätyyppin nuorempiin kehitysvaiheisiin sekä se, että niissä esiintyy suuria tai vanhoja puita, joista osa saattaa saavuttaa lajin tunnetun maksimi-ian paikallisissa kasvuolosuhteissa” [4] Ilmiselvää on, että tämä määritelmä ei sulje lähtökohtaisesti pois ns. nuorempia, mutta luonnonmetsän piirteitä omaavia metsiä.

Näin ollen esitämme, että jäykästä yksittäisestä valtapuuston kynnysarvosta luovutaan saamelaisalueen kohdalla kriteereissä kokonaan, ja otetaan lähtökohdaksi varsinaiset luonnontilaisten ja luonnontilaisen kaltaisten metsien rakennepiirteiden - ennen kaikkea lahopuuston edustavuuden ja sen jatkumon - ja vanhojen metsien lajiston esiintymisen kartoittaminen. Tämän EU:n Komission ohjeet mahdollistaisivat.

4. Inventoinnit ja kokonaisrajaukset

Saamelaisalueen metsien kohdalla on erityisen tärkeää huomioida, että jäljellä olevat luonnonmetsäalueet ovat usein varsin suuria. Niiden yksityiskohtainen maastoinventointi tulee todennäköisesti osoittautumaan käytännössä mahdottomaksi. Samaan aikaan on kuitenkin huomioitava se tosiasia, että metsikkökohtainen vaihtelu on luonnontilaisissa ja luonnontilaisen kaltaisissa metsissä suurta myös valittujen indikaattoreiden suhteen. Maisematason tarkastelu on välttämätöntä kokonaisuuksien arvon määrittämisessä.

On vältettävä sellainen lopputulos, jossa jäljellä olevista laajoista metsäkokonaisuuksista suojellaan vain ne osa-alueet/metsiköt, jotka täyttävät valitut, todennäköisesti liian ahtaat kriteerit. Silloin jää ulos sekä luonnontilaisia että luonnontilaisen kaltaisia metsiä. Samalla menetetään luonnonsuojelubiologisen tutkimuksen korostamia yhtenäisiä laajoja metsäkokonaisuuksia. Tämä riski on erityisen suuri saamelaisalueella, jossa sijaitsee suurin

osa Suomen säästyneistä laajemmista metsäkokonaisuuksista, joista moni on kokonaan tai osin suojelun ulkopuolella.

Inventointien pohjalta muodostettavat suojelualueet on siis välttämätöntä suojella kokonaisuuksina ja kokonaisuudessaan silloinkin kun niihin tulee mukaan kriteerit täyttämättömiä osia. Kokonaisuuksien eheyden ja kytkeytyneisyyden turvaamiseksi joissain tapauksissa on välttämätöntä sisällyttää kokonaisrajauksiin myös voimakkaammin käsiteltyjä osia.

Suojelurajaukset voidaan tehdä yhtenäisinä ja laajoina huolimatta siitä, että jokaista tai edes suurinta osaa ei ole maastossa tutkittu. Metsätalouden historia on saamelaisalueella niin lyhyt, että kokonaisuuksien luonnontilaisuudesta voidaan tehdä luotettava arvio useimmissa tapauksissa riittävien otantojen pohjalta.

Jan Saijets

Projektijohtaja

Luonnonmetsät Sápmi -kartoitustyöryhmä

Koneen säätöön rahoitus 2024-2025

Lähteet:

[1] Taulukko 2. S. 35. Syrjänen, Kimmo ym. 2024: Luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät Suomessa.

Euroopan Komission ohjeet ja kansallinen tarkastelu. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2024.

[2] s. 30. Syrjänen, Kimmo ym. 2024: Luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät Suomessa. Euroopan Komission ohjeet ja kansallinen tarkastelu. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2024.

[3] YM ja MMM 2024: Vanhojen metsien kriteerit Suomessa. 11.3.2024.

[4] käänös s. 18. Syrjänen, Kimmo ym. 2024: Luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät Suomessa.

Euroopan Komission ohjeet ja kansallinen tarkastelu. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2024

Saijets Jan
Luonnonmetsät Sápmi -työryhmä